

Под тим је именом једна путујућа руска труппа приказивала на даскама Европе прераду једног ~~извода~~ извода из једног од романа ^{архе} ~~Трилогије~~ Трилогије Д. С. Мерешковског. О ~~ти~~ ^{та} је прерадама ~~добра~~ ^{та} је реч казао један француски критичар после приказа Вотрена / Vautrin /, драме ~~која~~ која носи име једног јунака из Балзакова романа Чича Горио. Трзао је ^{критичар} приказ драме и драму тамо амо између да и не, и најзад ликвидирао случај са изјавом: да ~~је~~ Балзака, ипак, не треба прекрајати и наново шити. Не бисмо могли ^{обје} ~~примити~~ и уопштити мишљење француског критичара без резерве. Кад је реч о руском театру и добрим руским глумцима, аутори романа увек имају нешто да добију. У случају Царевића Алексија имали бисмо да приметимо ^{само} следеће: кимад би морао бити приказан у неком интимном театру, а гледаоци и слушаоци би морали знати роман у јпрсте, и имати ^и извесне разрађене погледе на историске личности и на народ о којима је у комаду реч.

Мерешковски је писац европског кова. Роман његов Петру Великом и о Алексију хармоничан је, брижљиво рађен, уметнички до краја сређен и размршен. Драма ~~је~~ ^{је} истакла ^{детал} детаљ. Алексије стоји као једна тврдо и кобно превучена црта преко свега што се дешава и слуги. ^{Народно} ~~је~~ је, карактеристично руски, безкрајно ду ~~и~~ ^и безмало стална присутност царевића на сцени умара, понекад и кињи. Роман Мерешковскога чита се без предаха, течно из слике у слику, без паузе. Драма је то ^{кориговала}: она је истакла да је руски живот дун дугих и гладних пауза, и да се за време тих пустињских пауза даље види и ^{чује} ~~и~~ и мисли ^и усред збивања и дагађања. Неки делови драме — подељена је у десет слика — много су развучени; јер је неодољиво било оставити све што има у роману. Други су делови ^{крњи}: појави се нека врло занимљива личност, и одједаред нестане без трага; остала је у роману. И тако даље. Али, као је добар руски глумац велики уметник хармоније, детаља, паузе, мере и прекомерности, драма је деловала силно на свакога ко је имао спреме да је разуме. ^О ~~О~~премили су комад за сцену одлично чувени руски сликар и режисер. Иако није било ^{дан} ~~све~~ као у предратним театrima Русије, имали смо и ту велико задовољство видети да Рус пред Богом ^и у уметности не зна за шалу. Кадифа је кадифа, икона је икона, лаковане чизме нису од папира, стран језик говори онај ко га зна, сузе се плачу, цар

обученом коњу једино Петар Велики од фалконета / споменик /, а сви ће на-
роди дизати барикаде испред побеснеле руске тројке, и свугде ће се место
вина пити крв".

[Чудна је ствар са пророчтвима, са стародавним књи-
гама, са слутњама људи. Или Бог доиста дарује понекад силу која види ход
и судбину човечанства у далеке векове, или су живот и историја људска та-
ко с^трашни и ужасни да сваком пре^тсказању, свакој ужасној визији доносе
остварење. Али ^{дуба за се} од свих пророштава ~~тако~~ потресни ^{он} мисао ^{кој доноси} никла из сва-
кидашњег искуства, свакидашњег живота људи. У древној инђанској књизи Ману
стоји: "Кроз безбожност долазе људи до у^спеха, постизавају оно за чим жу-
де, триумфују над својим непријатељима. Али се најзад осуше и иструну у
корену своје". У гле, хиљадама година касније долази Петар, јунак ~~успешног~~
просвећења Русије, и ~~менује~~ ^{антихрист,} прву половину мудрости инђанске књиге; и до-
лази Алексије да запечати другу половину пророчке речи, да Великом Петру
баци у лице грозну истину руске историје: "Ти ћеш први пролити на губи-
лишту крв свога сина, царску крв, и та ће крв пасти на^све главе до послед-
њег цара, и наше ће се племе у крви искоренити"...

[Ко су били ~~Петар~~ ^{најбољи} Петар и Алексије као инди-
видуалности? Није доста рећи да је Петар носи^{лац} ~~радиности~~ ^{радиности} и просветне
борбе, а Алексије реакционар, лењивац, тамни тип Русије. Није доста рећи да
је у том случају ^{дошло до} ~~једне~~ перверсне историске појаве: ~~је~~ ^{да} је млађе поко-
љење сметало прогресивности старијег! у апстрактним својим ^{значењима}, Петар
и Алексије нису вредност и не вредност, живот и неживот, акција и стагнаци-
ја. Него су два равноправна ^{равносилна}, иако сасвим супротна руска прин-
ципа: један са кулминацијом у власти и моћи, други са победом у жртви и
кроз насилну смрт. Петар је исто^{то}лико негативан колико ^{позитиван}, а Алек-
сије иста ^{то}лико позитиван колико негативан — са гледишта руске историске
и религиозне мисли. Петар ради на земљи, он отворено и гордо ~~развија~~
тера дрво русије да расте у висину, да грана и да се шири. Алексије ~~развија~~
дејствује испод земље, тихо, полунесвесно, добрим соковима свога бића ната-
па^а и хран^а ^{се јавља} корен. Са Петром ~~развија~~ у по бела дана политика, наука, план.
Кроз Алексија роми^а нешто светачко, ^{човечно}, бољеживо и бољеживо, Петар је
~~не~~ нешто готово и цело, какав је такав је. Алексије ~~ни~~ ^{не} не може да се
формира у одређено биће: час је такав као да је језгро у њему иструнуло, и
остала само бедна љуска; часом опет, кроз душев^{не} муке улази у конвулсије

Алексија дао је у тим италијанским сценама лепоту глуме и силину психолошког диференцирања у мерама ретко великим. Дубоко до дна и високо у вис се одртавао контраст, према Петру, у његову сину, ~~Петру~~ је гонио Алексија пре свега као човек који ^{као жртвотни заједник} носи једну културну мисију, који ^{дакле} мора убити све што тој мисији смета. Петар је ^{више} уживао да чује да је нека покрајина Русије осетила дах европејства, него да чује да му је син жив и здрав. За Петра ^{много} била је реч оног римског хроничара: "...провинције.....умирући од страха пред цезарем, напредовале су у смислу образовања". Алексије је до беснила доводио оца тиме што ^{Алексија} њега савршено није интересовао културни степен ни његов лични, ни руског народа и руских земаља. Алексије није ~~се~~ осећао ^{дух} времена Петрова, није у животу имао никакав систем и никакву поделу рада. Он, како знамо да ће још дуго и дуго радити цела Русија, он само гре^и и каје се, и тражи љубав која озарава и чисти. Од времена на време ^{силно} хоће у манастир. Петар међутим запени крвавом пеном кад чује о религиозном измирењу. За њега је ^{било} питање ^{комедије} културе: да Алексије ^{С друге стране, са цркви је остало да би у сину Петрову} не иде у манастир. ^{свејакме да ли сам овај живот у свету или у манастиру.} ~~Петар је још једном рекао да је Алексија који је~~
~~И више од тога. Осећао је Петар да је тај Алексије, тај ништавни, недостојни~~
И више од тога. Осећао је Петар да је тај Алексије, тај ништавни, недостојни царев^и ипак нека контрола над њим, и то контрола ^у име руског народа. Алексије је био типична, историска фигура руског мученика; народ је њега разумео и волео; ~~Петар~~ сматрао да је он регулатор Петрове разурдане величине, на^и сиња његова да у земљу унесе идеје којима се про^иотивило национално руско осећање ^{обесити његове} да гази веру која се онда није у Русији дала оделити од патриотизма. ^{и још: осећао је Петар да} ~~Петар~~ у Алексију ^{обесити} понекад запламсао ~~да је он ипак~~ царев^и, и наследник престола, и.... Да, тамни инстинкт "бити цар" устајао је и у Алексију. Додуше само у тренутцима кад је своју приrodu изневеравао, кад је противнике Петрове око себе слушао. Глумци и режија су ~~Петар је још једном рекао да је Алексија који је~~ ^{језовитим и бриљантним поступцима сугерирали} вечно руски проблем: сукоб нејасних али јаких тенденција; ^{сукоб} ~~Петар~~ питања да ли је нешто лична амбиција или херојски зама^их, да ли је ^{нешто} катастрофално подривање или припремање бољих будућих времена. ^{ли посматрајући, докато, так било се} ~~Петар је још једном рекао да је Алексија који је~~
~~Петар је још једном рекао да је Алексија који је~~ ^{за} ~~Петар~~ и увиђали да Алексије мора бити жртвован; ^{затим било} ~~Петар~~ плакали са Алексијем кога је отац стално држао у апсу и ки^иљно, а који је љубављу побеђивао ^{страх} и гађење од монструма, оца, од антихриста. ^А ~~Петар~~ кад би сасвим јасно

Контраст који је изграђивао Петар међу Алексијом и њиме, Петар

записали

постало да је слаби царевини ^(успаваном) ~~својим~~ ^{окоје разних буре и} ~~а штог заредити~~ ^{а окоје} незадовољства ^{народног}
~~у којим је било много~~ веровања ~~и~~ сујеверја, онда смо се, слушаоци и гледаоци, опет враћали
~~на свјетлост~~ Петру, али крадом, да Алексије не зна.

[Мучна је била та руска драма. За обе лично-
сти, Петра и Алексија, може се рећи, на крају крајева, да су примитивне. Пе-
тар је поред свег свог европејства један рељефни варварин. Када год је
он господар ситуације, ^{макс} је то силом ума или душе, више силом силе.
Алексије пак, био ^{и остао} немоћан и недаровит да својим импулсима ~~и теж-~~
~~њама~~ даде израз одређене воље и свести. Само су сузе и страдања његова
били јасни. Петар није сасвим херој. Алексије није сасвим светац. Величина
избија само у моментима, код једног и ^{ког} другог. Код Петра ^{ога} када усмљен кроз
неразумевање и клетве целог света ^{ипак} ~~уви~~ назре сватлост будућности, и
поново ^{се исправља у} ~~нова~~ пуну снагу за ~~свој~~ грозни императив свога задатка. А ^{ког} Алек-
сије ^{ога} када одврѣнена навреме као корњача удове, увуче све своје мистичке
слутње у себе и ^{после говори о дубокој коверти и аномалији.} ~~само се одроти због са собом дрскости својих ставова~~
Културни замах Петров био је ^{стварно} само зачетак мисије, и мешао се једнако са
књаком личне тираније и личних амбиција. А ^{опирање} Алексијево према цивили-
зацији, ~~заправо~~ потође опирање руског Истока против Запада, такође је
било само ^{архи, и још и} ~~кржав~~ кржав инстинкт. Оно ^{нав} што је за духовне борбе ^(на које време) најодлучни-
је, борба у себи, тога није било ни код Петра ни код Алексија. Син је ипак
лично на оца, и отац на сина. Сукоб између њих морао је ^{дати} бити грозан, рус-
ки грозан. Роман Мерешковског дао нам је само исписан дијалог између ^(ога) пре-
тучени и изражавањем ^{ога} сина, а драма ~~такође је стајала данаје добро унети~~
~~нам~~ је тај дијалог ^{дала} у стварности на сцени.]

Алексисје: Али нећеш ти мене погубити, него ћу ја сам
отићи за тебе на губилиште. Опрости ми само и ~~воли~~
воли ме, воли ме увек. И нико нека не сазна
за то, само ти и ја, само ти и ја... Учини
тако... Учини... Хоћеш ли учинити?

Петар: Шта говориш? ~~Шта~~ ти то говориш? Та то је да човек полуди!

Алексије: Бојиш ли се можда греха?

Петар: Бојим се.

Алексије: Не бој се, Бог ће опростити.

Петар: Неће опростити. Сам си рекао да ће ~~за твоју крви~~
~~због~~ због твоје крви казнити целу Русију.

Алексисје: Смиловаће се Бог. Заједно ћемо стати пред њега, заједно ћемо га умилостивити.

